

e-ISSN: 2148-4899

Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
Pamukkale University Journal of Divinity Faculty

Güz/Autumn, 2021, 8 (2), 709-732

EĞİTİMDE KÜLTÜREL SPOR AHLAKI BİLİNCİ KAZANMA AMACINA
ERİŞİM DÜZEYİ ÖLÇEĞİ: GEÇERLİK GÜVENİRLİK ÇALIŞMASI

The Scale of Level of Reaching the Goal of Gaining of Cultural Sport Moral
Awareness in Education: A Study of Validity and Reliability Study

Yasin YİĞİT

Dr. Öğrt. Üyesi, Iğdır Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, Din Eğitimi Ana Bilim Dalı, Türkiye. e-Mail: yasnyigit@gmail.com Orcid No: 0000-0002-3254-5350

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types:	Araştırma Makalesi / Research Article
Geliş Tarihi / Received:	05/07/2021
Kabul Tarihi / Accepted:	15/11/2021
Yayın Tarihi / Published:	30/12/2021
Cilt / Volume:	8
Sayı / Issue:	2
Sayfa / Pages:	709-732

Atıf / Cite as: Yiğit, Yasin. "Eğitimde Kültürel Spor Ahlakı Bilinci Kazanma Amacına Erişim Düzeyi Ölçeği: Geçerlik Güvenirlik Çalışması" [The Scale of Level of Reaching the Goal of Gaining of Cultural Sport Moral Awareness in Education: A Study of Validity and Reliability Study]. *Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi-Pamukkale University Journal of Divinity Faculty* 8/2 (2021), 709-732.

Doi No: <https://www.doi.org/10.17859/pauifd.962966>

İntihal / Plagiarism: Bu makale, İthenticate intihal tarama programı ile taranmıştır. Ayrıca iki hakem tarafından da incelenmiştir. / This article has been scanned with İthenticate plagiarism screening program. Also this article has been reviewed by two referees.

Çıkar Çatışması / Conflict of Interest: Yazar/lar çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir. The Author/s declared that there is no conflict of interest.

Finansal Destek / Grant Support: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir. / The author declared that this study has received no financial support.

2148-4899

Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (PAUİFD), 8 (2) 2021: 709-732

EĞİTİMDE KÜLTÜREL SPOR AHLAKI BİLİNCİ KAZANMA AMACINA ERİŞİM DÜZEYİ ÖLÇEĞİ: GEÇERLİK GÜVENİRLİK ÇALIŞMASI*

Yasin Yiğit**

Öz

Bu araştırma kültürel spor ahlaki bilinci kazanma amacına erişim düzeyini ölçen geçerli ve güvenilir bir ölçek geliştirmeyi hedeflemektedir. Sporun icra edildiği ortamlar bir bakıma bireylerin aldıkları ahlak eğitiminin uygulama alanıdır. Ayrıca spor, bireylerin kötü alışkanlıklardan uzaklaşmasının bir yoludur. Bu bakımdan sporla ilgilenen herkese hitap eden, Türk kültürüne özgü bir ölçeğin geliştirilmesini amaçlayan bu araştırma kültürel ve eğitimsel bir ihtiyacı karşılamaktadır. Çalışmada karma yöntem desenlerinden keşfedici sıralı desen kullanılmıştır. Araştırmada çalışma grubu Sivas ilinde ortaokul ve lise düzeyinde öğrenim gören öğrencilerdir. Çalışmada uygun örnekleme yoluyla açımlayıcı faktör analizi ve güvenilirlik analizi için 334, doğrulayıcı faktör analizi için 306 öğrenciye ulaşılmıştır. Çalışma grubundan elde edilen veriler SPSS 23 paket programı aracılığıyla analiz edilmiştir. Çalışma sonucunda 16 madde ve iki boyuttan oluşan bir ölçek geliştirilmiştir. Ölçeğin Cronbach Alfa değeri .88, iki yarı güvenilirliği .77'dir. Doğrulayıcı faktör analizi sonucunda ortaya çıkan modelin uyum indeksleri $\chi^2/sd=2.393$, RMSEA=.065, RMR=.028, SRMR=.047, NFI=.901, GFI=.915, AGFI=.886, CFI=.940, TLI=.928, IFI=.940 şeklindedir. Bu sonuçlar geliştirilen ölçeğin geçerli ve güvenilir olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Kültürel Değer Öğretimi, Ölçek, Spor Ahlakı, Sporda Ahlakı Olgunluk.

The Scale of Level of Reaching the Goal of Gaining of Cultural Sport Moral Awareness in Education: A Study of Validity and Reliability Study

Abstract

This research aims to develop a valid and reliable scale that measures the level of access to the goal of gaining awareness of cultural sports morals. The environments in which sports are performed are, in a way, the application area of the moral education that individuals receive. In addition, sport is a way for individuals to get rid of bad habits. In this respect, this research, which aims to develop a scale specific to Turkish culture that appeals to everyone interested in sports, meets a cultural and educational need. In the study, it was used exploratory sequential design that one of the mixed method designs. The study group in the research is students studying at secondary and high school level

* Makale Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın etiği Sosyal ve Beşerî Bilimler Kurulundan 02.02.2021 tarih ve E-60263016-050.06.04-9123 sayılı yazısı ile izin alınarak oluşturulmuştur. Yazar makalede çıkar çatışması olmadığını ve herhangi bir maddi destek almadığını beyan eder.

** Dr. Öğrt. Üyesi, Iğdır Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, Din Eğitimi Ana Bilim Dalı, e-Mail: yasnyigit@gmail.com Orcid No: 0000-0002-3254-5350

in Sivas. In the study, 334 students for exploratory factor analysis and reliability analysis and 306 students for confirmatory factor analysis were reached through convenient sampling. The data obtained from the study group were analyzed through the SPSS 23 package program. In the result of the study, a scale consisting of 16 items and two dimensions was developed. The Cronbach Alpha value of the scale is .88 and its split half reliability is .77. The fit indices of the model that emerged as a result of the confirmatory factor analysis are $\chi^2/df=2.393$, RMSEA=.065, RMR=.028, SRMR=.047, NFI=.901, GFI=.915, AGFI=.886, CFI=.940, TLI=.928, IFI=.940. These results show that the developed scale is valid and reliable.

Keywords: Religious Education, Cultural Value Teaching, Scale, Sports Ethics, Moral Maturity in Sports.

Structured Abstract: In this research, which is an interdisciplinary study, it was aimed to develop a valid and reliable scale that measures the level of reaching the goal of gaining of cultural sports moral awareness in education. Every society has a unique culture and cultural values. As a matter of fact, the existence of universal values does not mean the uniformization of cultural values all over the world. Because every society inherits a different cultural heritage from its ancestors with the influence of the adopted religion and other experiences. Corruption of cultural values threatens the existence of a society. For this reason, it is of great importance to transfer cultural values to the new generation in education. Especially religious education has an important role in transferring cultural values to the next generation. Because in all societies, there is a mutual interaction between religion and culture.

Religion has a decisive influence on the formation of culture. Because religion, which directs the feelings, thoughts, attitudes and behaviors of its members, also has the potential to affect societies. Therefore, it can be said that religion functions as the main source in the formation of a society's cultural values. In fact, religion goes beyond being a source of culture and plays an active role in the establishment of civilizations. An example of this situation is that the religion of Islam pioneered the establishment of a deep-rooted civilization that has been the leader of the world for centuries.

The traces of the cultural values from which the religion of Islam originates appear on both material and spiritual culture. Already, culture is not a phenomenon that is clearly separated from each other in the form of material and spiritual. On the contrary, culture is a whole with its material and spiritual dimensions. Sport is also a cultural activity field with material and spiritual aspects. There are various sports branches that fall into the interests of individuals. The environments in which these are performed can be considered as the application area of the moral education that individuals received before. In addition, it is known that one of the ways for individuals to get away from bad habits is to turn to sports. In this respect, a relationship can be established between Physical Education and Sports in formal education and lessons for religious education. Students to gain cultural sport moral awareness that can be considered as the common goal of the this lessons, contributes to the raising of individuals who are loyal to their self-values. However, it is not known to what extent these goals have been achieved at the end of the training process.

Determining the level of access to the goals determined in education allows the deficiencies to be noticed and corrected. It becomes possible through a valid and reliable scale to determine using scientific methods the level of access to the targets of the lessons, which aim to gain students' cultural sports moral awareness. However, the scales about sports morals encountered in the literature were generally adapted to Turkish culture and were mostly prepared for professional athletes. Therefore, there is a need for a sports ethics scale specific to Turkish culture that appeals to everyone interested in sports.

In the study, it was used exploratory sequential design that one of the mixed method designs. The sample group of the study is secondary and high school students studying in Sivas in the 2020-2021 academic year. In the study, it was reached to 334 students

for exploratory factor analysis and reliability analysis, 306 students for confirmatory factor analysis. Subsequently, the scale development process was followed gradually and necessary analyzes were made. In the result of the study, a scale consisting of 16 items and two dimensions and explaining 48.808% of the total variance was developed. The first dimension of the scale was named as adopting a moral attitude in sports by taking the opinion of field experts, and the second dimension was named as self-control in sports. The factor loads of the dimension of adopting a moral attitude in sports are between .498 and .736 and the factor loads of the dimension of self-control in sports are between .522 and .770. The item-total correlation of the scale ranged from .528 to .703. The first dimension's Cronbach's Alpha value and two-half reliability were calculated as .86, the second dimension's Cronbach's Alpha value was .77 and the two-half reliability was calculated as .79. The Cronbach Alpha value for the whole scale is .88, and the two-half reliability is .77. The fit indices of the model that emerged as a result of the confirmatory factor analysis are $\chi^2/sd=2.393$, RMSEA=.065, RMR=.028, SRMR=.047, NFI=.901, GFI=.915, AGFI=.886, CFI=.940, TLI=.928, IFI=.940. These results show that the developed scale is valid and reliable.

Keywords: Religious Education, Cultural Value Teaching, Scale, Sports Ethics, Moral Maturity in Sports.

GİRİŞ

Her insan belli bir toplum içerisinde dünyaya gözlerini açmakta ve yaşamını sürdürmektedir. Toplum, insanların belirli bir zamanda ve mekânda ortak bir kültür ve yaşantı çerçevesinde meydana getirdikleri birlikteliği ifade etmektedir.¹ Buradan hareketle toplumların tarihte yaşadıkları tecrübelerden yola çıkarak kendilerine özgü bir kültür ürettikleri söylenebilir. Nitekim bir toplumda tarihsel süreçte yaşamın farklı alanlarıyla ilgili içerisinde maddî ve manevî unsurların bulunduğu çeşitli kültür örüntülerinin meydana geldiği görülebilmektedir.

Kültür, farklı ilim dallarının ilgi alanına giren bir olgudur. Bu nedenle literatüre bakıldığında birçok kültür tanımıyla karşılaşmak mümkündür. Bu tanımlara genel olarak bakıldığında kültürün toplumsal miras veya gelenek birliği, yaşam biçimi olarak tanımlandığı ya da düşünüş, idealler, simge, çevreye uyum, değerler ve davranışlar gibi açılardan ele alındığı görülmektedir.² Bunlara ilk antropologlardan biri olan Taylor'un "İnsanoğlunun toplumun bir üyesi olarak sahip olduğu ahlak, inançlar, bilgi, sanat, gelenekler gibi alışkanlıkları ve becerilerini kapsayan bir bütün."³ şeklindeki kültür tanımı örnek verilebilir.

Kültür eğitimle yakından ilişkili olan bir kavramdır. Bu ilişkiden ötürü eğitim ve kültür kavramlarının alan yazında sık sık bir arada anıldığı görülebilmektedir. Öyle ki eğitimin tanımı yapılırken ve okulun görevleri ifade edilirken kültür kavramına

¹ Ünver Günay, "XV. Yüzyıl Osmanlı Toplumunda Sosyo-Kültürel Yapı, Din ve Değişme", *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 14 (2003), 21.

² Esin Sultan Oğuz, "Toplum Bilimlerinde Kültür Kavramı", *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* 28/2 (Aralık 2011), 123; ayrıca bk. Philip Smith, *Cultural Theory: An Introduction* (New York: Harper&Brothers, 2001), 2-3.

³ Edward B. Taylor, *The Origins of Culture and Religion in Primitive Culture* (New York: Harper&Brothers, 1958), 269.

değnilmektedir. Zira eğitim, kültürün genç kuşaklara aktarılmasında bir araç işlevi görmektedir.⁴ Buna kültürleme adı verilmektedir.

Eğitimin en temel amaçlarından biri olan kültürleme, kısaca bir toplumun fertlerini öz kültürüne ve beklentilerine göre etkilemesine ve değiştirmesine denilmektedir.⁵ Yani kültürleme, bir toplumun öteden beri yaşadığı tecrübeler neticesinde teşekkül eden kültürel mirasının sonraki nesillere aktarılmasıdır. Bu yolla bir taraftan toplumun benimsediği değerlerin sonraki kuşaklar tarafından da sahiplenilmesi, diğer taraftan da bu değerlerin eleştiri süzgecinden geçirilerek geliştirilmesi sağlanabilir. Böylece kültürel değişme, aslından kopma ve uzaklaşma, öz benliğini kaybetme, yani gerileme yönünde değil, bilakis köklerine bağlı kalma, kültürünü özümseme ve geçmişten devralınan birikime katkıda bulunma, yani ilerleme yönünde olabilir.

Eğitimin kültürleme işlevinin bugünün toplumları için taşıdığı önem hayattır. Nitekim kitle iletişim araçlarının hızla gelişmesine paralel olarak her geçen gün kültürlerarası etkileşim de farklı bir boyuta bürünmektedir. Öyle ki artık dünya üzerinde bulunan ülkelerdeki yaşam, birbirinden tamamen kopmuş ve bağımsız değildir. Küreselleşme sürecinin hız kazanmasıyla birlikte bir toplumda meydana gelen bir olay, kısa zamanda tüm dünyaya tesir edebilmektedir.⁶ Bu durum farklı kültürleri tanımak, onların olumlu kültürel özelliklerinden ilham alarak kendi kültürünü zenginleştirmek açısından değerlendirildiğinde elbette kültürel gelişmeye katkıda bulunabilir. Ancak aynı durum yerel kültürleri tehdit ederek bireylerin öz değerlerinden uzaklaşmasına, yani kültürel yozlaşmaya da neden olabilir. Bu bakımdan özellikle farklı toplumların yaşam tarzlarının bilinçsiz bir şekilde taklit edilerek benimsenmesi büyük bir kültürel tehlike olarak değerlendirilebilir.

Aslına bakılacak olursa evrensel insanî değerlerin varlığı elbette reddedilemez. Ancak buna rağmen her toplumun sahip olduğu değerleri, mutlaka bünyesinde kendine özgü birtakım ayrıntılar barındırır. Bundan ötürü denilebilir ki evrensel değerlere ulaşmayı amaçlayan bir toplumun öncelikle öz kültüründen beslenen kültürel değerleri tanınması ve sahiplenmesi gerekmektedir.⁷ Ayrıca geçmişten devralınan kültürel mirasının olumsuz özelliklerinin ayıklanarak atılması ve

⁴ Gülcan Ültanır, "Eğitim ve Kültür İlişkisi-Eğitimde Kültürün Hangi Boyutlarının Genç Kuşaklara Aktarılacağı Kaygısı", *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi* 23/3 (2003), 291.

⁵ Mahmut Tezcan, *Kültürel Antropoloji* (Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1997), 10; Bozkurt Güvenç, *İnsan ve Kültür* (İstanbul: Remzi Kitabevi, 1984), 328.

⁶ Anthony Giddens, *Modernliğin Sonuçları*, çev. Ersin Kuşdil (İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 1998), 66-69; Anthony Giddens, *Sosyoloji*, çev. Cemal Güzel (Ankara: Araç Yayınevi, 2000), 67.

⁷ Özlem Uygur & Süleyman Doğan, "Ahlaki Çöküşe Bir Çözüm Önerisi Olarak Türk İslam Ahlakı", *19. Uluslararası Din Görevlileri Sempozyumu Bildirileri*, ed. Mustafa Sürün (İstanbul: YECVA, 2019), 195-199.

zenginleştirilmesi için toplumun yeni nesli kültürel zekâsı⁸ gelişmiş, kültürel yetkinlik⁹ kazanmış bireyler olarak yetiştirmesi elzemdir. Bu nedenle Türkiye’de dahil olmak üzere birçok ülkede eğitimin en temel amaçlarından biri kültürel mirasın sonraki kuşaklara aktarılmasıdır. Bu amaç 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu’nun genel amaçlar bölümünde “Türk Milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren yurttaşlar yetiştirmek.” şeklinde ifade edilmektedir.¹⁰

Milli Eğitim’in genel amaçlarında bulunan ifadelerden de anlaşılacağı üzere eğitim aracılığıyla öğrencilere kültürel becerilerin kazandırılması, böylece öz kültürünü tanıyan, sahiplenen, koruyan ve geliştiren bireylerin yetiştirilmesi önemli bir gerekliliktir. Zira bir toplumun varlığını sürdürmesiyle kültür edinme, kültür verme, kültürü geliştirme hususundaki başarısı arasında anlamlı ilişkiler kurulabilir. Bu kültür sirkülasyonu da ancak eğitim aracılığıyla mümkün olabilir.¹¹ Bu yolla kültürel yetkinlik kazanan bireyler içerisinde bilim ve teknolojiyi, gelenek ve görenekleri, inançlar ve değerleri barındıran kültürüne katkıda bulunarak onu geliştirebilir. Böylece kültüründen etkilenerek yetişen bireyler daha sonra onu yeniler ve geliştirir. Bu nedenle insanın kültürün hem ürünü hem de yapıcısı konumunda bulunduğu ifade edilebilir.¹² Zira kültür değişebilen bir olgudur.

Kültürel miras, bireyin uymak zorunda olduğu, kapalı ve durağan ya da cansız bir yığın değildir. Aksine kültürel miras, enine boyuna araştırılarak anlaşılması, üzerinde tartışılması, problem çözmede kullanılması gereken,¹³ zamana, zemine ve farklı durumlara göre bazen yavaş, bazen de hızlı bir şekilde değişebilen bir olgudur. Böyle olunca söz konusu değişimin yönünün gerileme değil, ilerleme olması için çaba göstermenin her millet için önemli bir millî sorumluluk olduğu söylenebilir. Bu sorumlulukta eğitim kurumlarına büyük bir pay düşer.

Eğitimle kültür arasında kuvvetli bir bağ bulunmaktadır. Geçmişle gelecek arasındaki uyumlu geçişin temin edilmesi için toplumun eğitim faaliyetleriyle yeni nesillere kültürü doğru ve etkili yollarla aktarması gerekmektedir. Çünkü ancak bu sayede çocukların ve gençlerin yeni biçim, sezgi ve anlayışlar kazanarak kültürü geliştirip zenginleştirmeleri sağlanabilir. Nitekim kendine özgü yöntemlerle kültürel

⁸ Bk. Salih Yeşil, “Kültürel Farklılıkların Yönetimi ve Alternatif Bir Strateji: Kültürel Zeka”, *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi* 16 (Haziran 2009), 125.

⁹ Bk. Şerif Uzunbaş - Elif Gökçe Arslan Çifci, “Sosyal Hizmet Uygulamalarında Kültürel Yetkinliği Geliştirmenin Önemi”, *Toplum ve Sosyal Hizmet* 30/1 (23 Ocak 2019), 228.

¹⁰ Milli Eğitim Temel Kanunu (METK), *Resmî Gazete* 14574 (24 Haziran 1973), Kanun No. 1739, md. 2/1.

¹¹ Sanem Bengü Uygunkan, “Kültürleme Kavramı ve Televizyon”, *Kurgu Dergisi* 21 (2005), 206.

¹² Beyza Bilgin, “Din Eğitiminin Genel Eğitimdeki Yeri”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 24/1 (1981), 469.

¹³ Mualla Selçuk, “Teorik ve Pratik Açmazlarıyla Kültürel Miras Öğretimini Sorgulayan Bir Deneme”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 39/2 (1999), 258.

ortamını meydana getiremeyen ya da sonraki nesiller tarafından bu ortamın beslenmesini sağlayamayan bir eğitim sisteminin özenti ve taklitten öteye gidebilmesi oldukça güçtür.¹⁴ Bu nedenle taklit ve özentiden uzaklaşarak bilim ve teknoloji alanında olduğu gibi eğitim alanında da millîleşmek için daha çok çaba gösterilmesi gerektiği ifade edilebilir.

Eğitim, toplumsal ve kültürel yönü ağır basan bir faaliyettir. Türkiye’de genel eğitimin ayrılmaz bir parçası olarak faaliyet gösteren din öğretiminin hedefleri de millî amaçların dışında olarak değerlendirilemez. Aksine din öğretimi, bizzat millî amaçlara hizmet ederek millî değerlerin aktarılmasında, yaşatılmasında, korunmasında ve geliştirilmesinde etkin bir şekilde rol oynamaktadır.¹⁵ Nitekim din, kültür ve eğitim arasında karşılıklı bir ilişki bulunmaktadır. Çünkü eğitim yoluyla öğrenilen dinin kültürün teşekkülünde önemli derecede etkisi bulunmaktadır. Hatta dinî değerlerin zamanla millî değerlere dönüştüğü de söylenebilir. İslâm ülkelerinde dil, sanat, mimari gibi pek çok alanda dinî inançların yansımalarının bulunması bu duruma misal teşkil etmektedir. Ayrıca bu durum manevî kültürün maddî kültürü etkilediğini de ortaya koymaktadır.

Bir toplumda pedagojik yaklaşımların belirlenmesinde farklı unsurların etkisi bulunmaktadır. Bunlardan biri de bireyin düşünme ve öğrenme biçimlerine de tesir eden toplumun kültürüdür. Bunun yanı sıra dinler de kendilerine özgü olarak bir pedagoji ortaya koyabilmektedir. Bu bakımdan düşünüldüğünde bir *kültürel din pedagojisinden* bahsetmek mümkün olabilir. Yani bir toplumda benimsenen kültürün kendine özgü pedagojisi geliştirilebilir.¹⁶ Böylece öğrencilerin kültür birliği çatısı altında kenetlenerek akademik başarılarının yanı sıra öz değerlerini koruma bilinci kazanıp buna uygun şekilde tutum ve davranış geliştirmeleri sağlanabilir.

Türk toplumu açısından düşünüldüğünde İslâm dininin bireyin tutum ve davranışları üzerindeki etkisinin yanı sıra kültür üzerindeki etkisinin de göz ardı edilemez boyutta olduğu söylenebilir. Zira Türk İslâm ahlakı maddî ve manevî değerler arasında bir köprü oluşturmaktadır.¹⁷ Bu durum zengin bir kültürel tecrübe ve mirasa sahip olan Türk kültürünü daha da ileri boyutlara taşımaktadır. O halde Türk milletinin öz değerlerini, millî benliğini ve kültürünü tanımasının bu amaçları benimseyen nitelikli bir din öğretimi yoluyla gerçekleştirilebileceği söylenebilir. Zira din

¹⁴ Selçuk, “Teorik ve Pratik Açmazlarıyla Kültürel Miras Öğretimini Sorgulayan Bir Deneme”, 255.

¹⁵ Ramazan Bulut, “Okulda Din Öğretiminin Toplumsal Temeli ve İşlevleri”, *Sosyal Bilimler Dergisi* 7/1 (2011), 28; Murtaza Korlaelçi, “Milli Kültürde Dinin Rolü”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 39/2 (1999), 222.

¹⁶ Muhiddin Okumuşlar & Sümeyra Bilecik, “Kültürel Din Pedagojisi”, *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi* 23/3 (15 Aralık 2019), 1281-1291.

¹⁷ Uygur & Doğan, “Ahlaki Çöküşe Bir Çözüm Önerisi Olarak Türk İslam Ahlakı”, 195-196.

öğretimi programlarında yetiştirilmek istenen insan tipi olarak toplumuna, kök değerlerine ve kültürüne katkı sağlayan bireyler tanımlanmaktadır.¹⁸

Birey din öğretimi aracılığıyla öğrendiği kültürel değerlerden hareketle hayatın farklı alanlarına yönelik farklı tutum ve davranışlar sergileyebilmektedir. Bunlardan biri de spor alanıdır. "Spor, bireyin hem bedensel hem de zihinsel yönden sağlığını geliştiren, toplumsal davranışlarını düzenleyen, mental ve motorik özelliklerini belirli seviyeye yükselten biyolojik, pedagojik ve sosyal bir olgudur."¹⁹ Yani spor bireyin beden, zihin ve ruh sağlığını destekleyen ve kötü alışkanlıklardan uzaklaşmasına katkı sağlayan önemli bir sosyal faaliyet alanıdır.

İslâm dini de bireyin beden, zihin ve ruh sağlığını korumayı hedeflediği için bireyin ruh ve beden eğitimine önem vermekte ve sporu teşvik etmektedir. Buna göre genel olarak değerlendirildiğinde İslâm'ın sağlığı destekleyen ve bireye zarar vermeyen spor çeşitlerini önemsendiği ifade edilebilir. Bu nedenle Müslümanların Asrı saadetten bu yana Hz. Peygamber tarafından tavsiye edilen güreş, atıcılık ve binicilik gibi sportif faaliyetlerle meşgul oldukları bilinmektedir.²⁰

Sportif faaliyetler yapılırken uyulması gereken bazı ahlâkî kurallar bulunmaktadır. Buna spor ahlakı adı verilmektedir. Spor ahlakına uygun davranışlara adalet, dürüstlük, hoşgörü, dayanışma, rakibe saygı, din, dil ve ırk ayrımı gözetmeme, haksız kazançtan kaçınma, insanları aldatmama gibi prensipler örnek verilebilir.²¹ Bu örnekler göstermektedir ki spor ahlakından taviz vermeden yapılan sportif faaliyetler ahlak eğitimi destekleyebilir. Nitekim konuyla ilgili yapılan bir araştırma spor yapan öğrencilerin diğerlerine göre ahlâkî yargı düzeylerinin daha yüksek seviyede olduğunu ortaya koymaktadır.²²

Spor, doğru yönlendirildiğinde bireye disiplin, sevgi, saygı, eşitlik, adalet, hak, hukuk, erdem gibi ahlâkî tutum ve davranışları kazandırabilir. Ancak spor aynı zamanda özellikle spor ahlakından taviz verilmesi durumunda bireyin stres, üzüntü, kıskançlık, acı gibi istenmeyen duygulara kapılmasına da neden olabilir.²³ Bu nedenle spor eğitimi ahlâkî değerleri özümseyen bireylerce verilmelidir. Aksi takdirde sporda

¹⁸ MEB, *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı (İlkokul 4 ve Ortaokul 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar)* (Ankara: MEB Yayınları, 2018), 1.

¹⁹ Mutlu Türkmen vd., "İslami İlimler Fakültesi Öğrencilerinin Spora Yönelik Tutumlarının İncelenmesi (Bartın Üniversitesi Örneği)", *Uluslararası Güncel Eğitim Araştırmaları Dergisi* 2/1 (2016), 50.

²⁰ Metin Bayram vd., "İslam'da Sporun Önemi ve Ahlakı", *Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 5/1 (2019), 207-209.

²¹ Hasan Tanrıverdi, "Spor Ahlakı ve Şiddet", *The Journal of Academic Social Science Studies. Publication of Association Esprit, Societe et Rencontre Strasbourg/France* 5/8 (2012), 1080.

²² Mehibe Akandere vd., "Orta Öğretim Kurumlarında Spora Katılımın Çocuğun Ahlakî Gelişimine Etkisi", *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi* 3/1 (2009), 66.

²³ Akandere vd., "Orta Öğretim Kurumlarında Spora Katılımın Çocuğun Ahlakî Gelişimine Etkisi", 60.

sevgi, kardeşlik ve dostluğun yerini kin, nefret, kavga ve düşmanlık alabilir²⁴ ve bu durum kültürel spor ahlakı ile bağdaşmaz.

Spor ahlakı bireyin sporcu, seyirci, antrenör, hakem vb. hangi rolde spora katılırsa katılsın doğruluk ve şeref adı verilen prensiplere uygun davranmasını gerektirir.²⁵ Ancak pratikte profesyonel düzeyde yapılsın ya da yapılmamasın spor uygulamalarında etik olmayan birçok tutum ve davranışla karşılaşılabilir. Mesela sportif karşılaşmalarda Fair Play adı verilen, sporda ahlaktan uzaklaşılması anlamına gelen davranışlar terk edilerek her ne pahasına olursa olsun kazanma uğruna yapılan davranışlar sergilenebilmektedir. Dolayısıyla sporda şiddet ya da farklı gayri ahlâkî tutumlarla karşılaşılabilir.²⁶ Konuyla ilgili yapılan bir araştırmada elde edilen bulgular spor yapanların, lisanslı spor yapanların, rekreatif spor yapanların, antrenörlük ya da hakemlik yapanların ahlaktan uzaklaşma ve saldırganlık tutum düzeylerinin spor yapmayanlara göre daha yüksek seviyede olduğu ortaya konulmuştur.²⁷ Bu durum söz konusu tutum ve davranışları sergileyen bireylerin genel ahlaka ve spor ahlakına yönelik olarak daha önce aldıkları eğitimin amaçlarını tam olarak kazanamadıklarını düşündürmekte ve bu meselenin araştırılması gerektiğini göstermektedir.

Günümüz Türkiye'sinde spor lisesi adı altında müstakil okullar bulunmakta ve diğer okul türlerinde de Beden Eğitimi ve Spor adı altında bir ders okutulmaktadır. Bu dersin öğretim programı incelendiğinde millî ve manevî değerleri benimseyen, sorumluluk bilinci taşıyan ve haklarını savunan, ahlâkî bütünlük ve öz farkındalık çerçevesinde öz disiplin ve öz güven kazanmış bireyler yetiştirmek gibi öğrencilere spor ahlakının kazandırılmasına yönelik amaçlarının bulunduğu görülmektedir.²⁸ Bu durum söz konusu dersin amaçları ile din öğretimine yönelik olarak örgün öğretimde yer teşkil eden derslerin ahlaklı birey yetiştirme hususundaki bazı özel amaçlarının örtüştüğünü göstermektedir. Ancak bu amaçlara öğrencilerin ne düzeyde eriştiği hususu araştırılmayı bekleyen bir meseledir.

Eğitim alanında yürütülen bilimsel araştırmalarda belli bir amaca erişim düzeyi ölçek adı verilen araçlar yardımıyla yapılan ölçme sonuçlarından hareketle dolaylı olarak tespit edilmektedir. Ancak alan yazında eğitimde Türk kültürüne özgü spor ahlakı bilinci kazanma amacına erişim düzeyini ölçen herhangi bir ölçeğe ulaşılamamıştır. Literatürde Temel ve arkadaşları tarafından çalışılan "Fair Play

²⁴ Tanrıverdi, "Spor Ahlakı ve Şiddet", 1080.

²⁵ Akandere vd., "Orta Öğretim Kurumlarında Spora Katılımın Çocuğun Ahlaki Gelişimine Etkisi", 60.

²⁶ Ahmet Temel vd., "Fair Play Davranışlarını Sergileme Sıklığı Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması", *Kilis 7 Aralık Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi* 4/2 (2020), 75.

²⁷ İbrahim Şeker & Tuna Uslu, "Spor Yapan ve Spor Yapmayan Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Beceri, Saldırganlık ve Spor Ahlakı Düzeylerinin İncelenmesi: Harran Üniversitesi Örneği", *Spor Eğitim Dergisi* 4/2 (Ağustos 2020), 172.

²⁸ MEB, *Beden Eğitimi ve Spor Dersi Öğretim Programı (Ortaokul 5, 6, 7 Ve 8. Sınıflar)* (Ankara: MEB Yayınları, 2018), 4.

Davranışlarını Sergileme Sıklığı Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması”,²⁹ Hergüner ve arkadaşları tarafından çalışılan “Sporcu-Öğrenci Değer Ölçeğinin Türkçe Uyarlama Çalışması”,³⁰ gibi bazı ölçekler bulunsa da bunların genellikle profesyonel sporculara yönelik olduğu ve Türk kültürüne uyarlama şeklinde geliştirildiği görülmektedir. Oysaki insanlar profesyonel olmadan da sporla ilgilenebilmektedir. Ayrıca evrensel ahlak ilkeleri olmasına rağmen din ve kültür farklılığından dolayı her toplumun kendine özgü olarak benimsediği farklı bir ahlak anlayışı bulunabilmektedir.

Bu çalışmada söz konusu ölçeklerden ve örgün öğretimdeki ilgili derslerin öğretim programlarından yararlanılarak eğitimde kültürel spor ahlakı bilinci kazanma amacına erişim düzeyini ölçen geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı geliştirilerek literatürdeki boşluğun doldurulmasına, böylece konuyla ilgili alan araştırmalarının yapılmasına katkı sağlamak amaçlanmıştır. İçerisinde Türk kültürüne uygun olarak millî ve manevî değerlerle ilgili maddeler barındıran bu ölçek, profesyonel düzeyde olsun ya da olmasın sporla ilgilenen herkese hitap etmektedir.

1. Yöntem

Bu çalışma karma yöntemlerden biri olan keşfedici sıralı desene göre desenlenmiştir. Bilhassa ölçme araçlarının geliştirilmesi amacıyla yararlanılan bu desende keşfetmeye dayalı olan nitel bir hazırlık aşaması ve akabinde bu yolla elde edilen verilerin test edilmesi için başvurulmuş nicel aşama takip edilmektedir.³¹ Bu bağlamda araştırmada öncelikle bazı öğrencilerle odak grup görüşmesi yapılmış ve bunun akabinde çalışma grubundan elde edilen veriler SPSS 23 paket programı aracılığıyla analiz edilmiştir.

1. 1. Ölçek Maddelerinin Yazılması

Eğitimde kültürel spor ahlakı bilinci kazanma amacına erişim düzeyi ölçeğinin geliştirilmesinde genel olarak problemi tanımlama, nitel veri toplama, madde havuzu oluşturma, uzman görüşü alma, pilot uygulama yapma aşamaları takip edilmiştir. Bu bağlamda çalışmada öncelikle ilgili literatürden yararlanılarak incelenmesi gereken kavram, olgu ve değişkenler teorik açıdan ele alınmış, akabinde diğer aşamalar takip edilmiştir.

Çalışmada ölçek maddelerinin yazılması sürecinde öncelikli olarak kültürel spor ahlakıyla ilgili olarak alan yazında bulunan araştırmalar ve öğretim programları incelenmiştir. Daha sonra ortaokulda öğrenim gören öğrenciler arasından uygun örnekleme yoluyla seçilen 10-15 kişiyle odak grup görüşmesi yapılmıştır. Böylece

²⁹ Bk. Temel vd., “Fair Play Davranışlarını Sergileme Sıklığı Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması”, 74-85.

³⁰ Bk. Gülten Hergüner vd., “Sporcu-Öğrenci Değer Ölçeğinin Türkçe Uyarlama Çalışması”, *Uluslararası Hakemli Akademik Spor Sağlık ve Tıp Bilimleri Dergisi* 28 (2018), 1-21.

³¹ John W. Creswell vd., “Designing a Mixed Methods Study in Primary Care”, *The Annals of Family Medicine* 2/1 (2004), 11.

öğrencilerin meseleyi nasıl algıladıkları hususunda fikir sahibi olunmuş ve nitel veri toplanmıştır. Bunun akabindeyse literatür incelemesi ve görüşmeler göz önünde bulundurularak 39 maddelik bir taslak form oluşturulmuştur. Daha sonra bu maddelerle ilgili olarak 3 alan uzmanı, 1 ölçme uzmanı ve 1 dil uzmanından görüş alınmıştır. Bu görüşler doğrultusunda taslak formda gerekli değişiklikler yapılarak madde sayısı 36'ya düşürülmüş, böylece taslak form madde analizi için hazır hale getirilmiştir. Son olarak ön uygulama yapılarak anlaşılması güç olan ifadeler yeniden düzenlenmiştir.

Oluşturulan taslak form beşli Likert tipi dereceleme ölçeği şeklinde düzenlenmiştir. Bu tür ölçeklerde katılımcıların test edilmek istenen özellikleri düşükten yükseğe ya da yüksekten düşüğe doğru sıralanır.³² Çalışmada belirlenmek istenen özelliğin belli bir amaca erişim düzeyi olması dolayısıyla ölçme uzmanının önerisiyle taslak ölçek formu “Bana hiç uygun değil” (1), “Bana uygun değil” (2), “Bana kısmen uygun” (3), “Bana uygun” (4), “Bana tamamen uygun” (5) şeklinde puanlanmak üzere düzenlenmiştir.

1. 2. Çalışma Grubu

Eğitimde kültürel spor ahlakı bilinci kazanma amacına erişim düzeyi ölçeğinin geçerlik güvenilirlik çalışmaları Sivas ilinde öğrenim gören ortaokul ve lise düzeyindeki öğrencilerden elde edilen veriler aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmada çalışma grubu uygun örnekleme yöntemi ile oluşturulmuştur. Araştırmacının ulaşılabilirliği kolay kişilerden başlayarak yeterli sayıya ulaşmasını amaçladığı uygun örnekleme yöntemi genellikle diğer örnekleme yöntemlerine başvurmanın zor olduğu durumlarda kullanılır. Uygun örnekleme yöntemi, çalışmanın kısa sürede tamamlanabilmesi açısından avantaj sağlar.³³

Çalışma grubuyla ilgili bilgiler şu şekildedir:

Öncelikle madde analizi yapılabilmesi için 88 kişiye ulaşılmıştır (%63.6 kız, %36.4 erkek; %58 ortaokul, %42 lise). Daha sonra açımlayıcı faktör analizi (AFA) ve güvenilirlik analizi için 334 (%63.2 kız, %36.8 erkek; %65 ortaokul, %35 lise), doğrulayıcı faktör analizi (DFA) için 306 (%63.1 kız, %36.9 erkek; ortaokul % 66.3, lise %33.7) öğrenciye ulaşılmıştır. Çalışmada katılımcılara velileriyle iletişime geçilerek dijital ortamlar üzerinden ulaşılmış ve onamları alınarak gönüllülük esasına dayalı olarak veriler titiz bir şekilde toplanmıştır.

Ölçek geliştirme ile ilgili alan yazın incelendiğinde faktör analizi yapılabilmesi için katılımcı sayısının genellikle en az 200 olması gerektiğinin ifade edildiği görülmektedir. Bu sayının belirlenmesinde madde sayısının önemli olduğunu savunanlar da bulunmaktadır. Buna göre katılımcı sayısı madde sayısının en az beş

³² William Lawrence Neuman, *Toplumsal Araştırma Yöntemleri 1*, çev. Sedef Özge (Ankara: Yayın Odası Yayıncılık, 2016), 1/304; İbrahim Turan vd., “Eğitim Araştırmalarında Likert Ölçeği ve Likert Tipi Soruların Kullanımı ve Analizi”, *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 30 (Ocak 2015), 188.

³³ Selim Kılıç, “Örnekleme Yöntemleri”, *Journal of Mood Disorders* 3/1 (2013), 44.

katı olmalıdır. Katılımcı sayısının 300 üzerinde olması iyi olarak kabul edilmektedir.³⁴ Bu kriterlere göre araştırmannın katılımcı sayısının faktör analizi yapılabilmesi için yeterli olduğu anlaşılmaktadır.

1. 3. Verilerin Analizi ve İşlem

Araştırmada öncelikle verilerin toplanması için Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın etiği Sosyal ve Beşerî Bilimler Kurulundan 02.02.2021 tarih ve E-60263016-050.06.04-9123 nolu etik kurul raporu alınmıştır. Bunun akabinde daha önce hazırlanan taslak ölçek formu aracılığıyla katılımcılardan veri toplanmıştır. Elde edilen veriler SPSS 23 ve AMOS 23 programları aracılığıyla analiz edilmiştir. Bu süreçte öncelikle 88 katılımcıdan toplanan veriler aracılığıyla madde analizi yapılmıştır. Bu aşamada taslak formda bulunan maddelerin her birinin ayırt edicilik ve toplam puanı yordama gücünü tespit etmek için düzeltilmiş madde toplam korelasyonu hesaplanmıştır. Düzeltilmiş madde toplam korelasyonu taslak formda bulunan maddelerin her birinin toplam puanla korelasyonunu göstermektedir.³⁵ Bir maddenin iç güvenilirliği düşürmemesi için düzeltilmiş madde toplam korelasyonunun .20'nin altında olmaması gerekmektedir.³⁶ Çalışmada en düşük değer .42 olması dolayısıyla bu aşamada herhangi bir madde çıkarılmamıştır. Daha sonra verilerin normal dağılım gösterip göstermediği test edilmiş, katılımcıların yeterliliğini ve faktör analizi için uygunluğunu belirlemek için Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) katsayısı ve Bartlett küresellik testi incelenmiştir. Verilerin uygunluğu saptandıktan sonra ölçeğin örtük yapısı AFA, model uyumu DFA analizleri yapılarak incelenmiştir. Ayrıca madde toplam korelasyon değerleri ve Cronbach Alpha değeri hesaplanarak sonuçların kabul edilebilir düzeyde olup olmadığına bakılmıştır. Bu süreç sonucunda 16 madde ve 2 boyuttan oluşan geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı geliştirilmiştir. Son olarak bu iki faktöre uygun isimler belirlenmiştir. Zira faktör analizi sonucunda oluşan boyutların kuramsal altyapı, içerdikleri maddelerin taşıdığı ortak özellikler ve bunların ifade ettikleri anlamlar gibi ölçütler dikkate alınarak isimlendirilmesi gerekmektedir.³⁷ Bu bağlamda çalışmada ortaya çıkan 2 faktörün içerdiği maddeler incelenmiş, faktörlerin kapsadığı maddelerdeki ifadelerden hareketle alan uzmanlarının görüşleri de alınarak uygun birer başlık belirlenmiştir. Buna göre birinci faktöre *Sporda Ahlâkî Tutum Benimseme*, ikincisine *Sporda Öz Denetimli Olma* başlıkları uygun görülmüştür.

³⁴ Alan Bryman & Duncan Cramer, *Quantitative Data Analysis with SPSS Release 10 for Windows: a Guide for Social scientists* (Philadelphia: Routledge, 2001), 263; Yalçın Karagöz, *SPSS ve Amos Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri ve Yayın Etiği* (Ankara: Nobel Yayınları, 2017), 402; Ezel Tavşancıl, *Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi* (Ankara: Nobel Yayınları, 2014), 42-51.

³⁵ Hüner Şencan, *Sosyal ve Davranışsal Ölçümlerde Güvenilirlik ve Geçerlilik* (Ankara: Seçkin Yayınları, 2005), 242.

³⁶ Şener Büyüköztürk, *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı: İstatistik, Araştırma Deseni, SPSS Uygulamaları ve Yorum* (Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 2002), 118.

³⁷ Sait Gürbüz & Faruk Şahin, *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri* (Ankara: Seçkin Yayınları, 2016), 313.

2. Bulgular ve Yorum

2. 1. Geçerlik

Sosyal bilimlerde doğrudan ölçme yapılamadığı için ölçülmek istenen özellikler ifadelerine dönüştürülerek ölçekler geliştirilir.³⁸ Sosyal bilimlerde ölçekler aracılığıyla katılımcıların belli bir özelliğe sahip olup olmadığı ya da ne düzeyde sahip olduğu dolaylı yollardan ölçülebilir. Bunun için kullanılan ölçme aracının taşınması gereken bazı özellikler bulunmaktadır. Bu özelliklerden biri de geçerliktir.

Geçerlik, ölçme aracının ölçmek istenen özelliği başka özelliklerle karıştırmadan ölçebilmesi anlamına gelmektedir.³⁹ Sosyal bilimlerde nicel araştırma modeline dayalı olarak anlamlı yorumlar yapılabilmesinin yolu geçerliği kanıtlanmış bir ölçme aracının kullanılmasından geçmektedir.⁴⁰ Geçerli bir ölçme aracının geliştirilebilmesi için bu aracın ilişkili olduğu yapının ortaya konulması gerekmektedir.⁴¹ Buna yapı geçerliği denilmektedir. Burada söz konusu olan yapı ile kastedilen birbiriyle ilişkili olan öğelerin meydana getirdiği örüntüdür.⁴²

Bir ölçme aracının yapı geçerliğini kanıtlamak amacıyla yapılan çeşitli testlere faktör analizi denilir. Faktör analizi yapmanın amacı aynı yapıyı ölçen değişkenler arasından anlamlı ve daha az sayıda değişkenle tanımlanabilir değişkenlerin elde edilmesidir.⁴³ AFA ile türetilen bu değişkenlere faktör denilir.⁴⁴ Faktör analizi açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi olmak üzere birbirini takip eden iki aşamada yapılır.

Yapı geçerliğinin ilk aşaması olan AFA aracılığıyla değişkenler arasında bulunan karşılıklı ilişkiler incelenir ve bunların daha anlamlı olarak, özet bir şekilde sunulması sağlanır. Böylece ortak özellikleri bulunan örüntüler, yani ölçeğin yapısı ortaya konulur.⁴⁵ DFA aracılığıyla ise bu yapının doğruluğunu kanıtlamak amaçlanır.⁴⁶ Bunun için çeşitli testlere başvurulur. Bu bağlamda ölçeğin geçerliğinin kanıtlanması için DFA'da maddelerin faktör yükleri, t değerleri (C.R.) ve çeşitli uyum indeksi

³⁸ Beril Durmuş vd., *Sosyal Bilimlerde SPSS'le Veri Analizi* (İstanbul: Beta Basım Yayım, 2016), 73.

³⁹ Tavşancıl, *Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi*, 35; Niyazi Karasar, *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar İlkeler Teknikler* (Ankara: Nobel Yayınları, 2017), 194.

⁴⁰ John W. Creswell, *Araştırma Deseni: Nitel, Nicel ve Karma Yöntem Yaklaşımları*, çev. ed. Selçuk Beşir Demir (Ankara: Eğiten Kitap Yayınları, 2017), 160.

⁴¹ Tavşancıl, *Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi*, 45.

⁴² Halil Tekin, *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme* (Ankara: Mars Matbaası, 1977), 36.

⁴³ Şener Büyükoztürk, "Faktör Analizi: Temel Kavramlar ve Ölçek Gelistirmede Kullanımı", *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi* 32 (Güz 2002), 470.

⁴⁴ Karagöz, *SPSS ve Amos Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri ve Yayın Etiği*, 402.

⁴⁵ Nuran Bayram, *Sosyal Bilimlerde SPSS ile Veri Analizi* (Bursa: Ezgi Kitabevi, 2017), 199.

⁴⁶ Robin K. Henson & Kyle Roberts, "Use of Exploratory Factor Analysis in Published Research Common Errors and Some Comment on Improved Practice", *Educational and Psychological Measurement - EDUC PSYCHOL MEAS* 66/3 (2006), 395; Nuran Bayram, *Yapısal Eşitlik Modellemesine Giriş Amos Uygulamaları* (Bursa: Ezgi Kitabevi, 2016), 42.

sonuçlarına bakılır.⁴⁷ Bu sonuçlar kabul edilebilir sınırlar içerisindeyse modelin teoriyle uyumlu olduğu kanıtlanmış olur. Bu bölümde geliştirilen ölçeğin geçerliği ile ilgili bulgulara ve bunların yorumlarına yer verilecektir.

2. 1. 1. Açıklayıcı Faktör Analizine Ait Bulguların Değerlendirilmesi

Çalışmada ölçeğin yapı geçerliğini sağlamak amacıyla yapılan AFA'dan önce KMO değeri ve Bartlett küresellik testi incelenerek katılımcı sayısının yeterliği ve faktör analizine uygunluğu test edilmiştir. Örneklem yeterliğini gösteren KMO değeri 1'e yaklaştıkça eldeki veri grubunun uygunluğu artar, KMO değerinin .50'nin altında olması verilerin faktör analizi için uygun olmadığını gösterir. Bu değer .80 ve üzerinde olması örneklem sayısının mükemmel olduğu anlamına gelir.⁴⁸ Verilerin çok değişkenli normal dağılımdan geldiğini test etmek için başvurulan Bartlett testi ise değişkenler arasında yeterli bir ilişkinin olup olmadığını gösterir. Faktör analizi için dağılımın normal olması gerekir. Bunun için Bartlett küresellik testi p değeri $\leq .05$ olmalıdır.⁴⁹ Çalışmada KMO .89 ve Bartlett testi χ^2 değeri 1647,509 ($p = .000$) olarak hesaplanmıştır. Bu durum çalışmada katılımcı sayısı büyüklüğünün mükemmel, Bartlett küresellik değeri sonucunun anlamlı olduğunu ortaya koymaktadır.

Çalışmada verilerin faktör analizi için uygunluğu tespit edildikten sonra daha kolay yorumlanması ve sosyal bilimlerde daha yaygın olarak kullanılması dolayısıyla Varimax rotasyon tekniği tercih edilmiştir. Analiz sonucunda ortaya çıkan ölçeğin faktör yapısı aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 1. Ölçeğin faktör yapıları

Faktör	Öz Değer	Varyans Yüzdesi	Toplam Varyans Yüzdesi
Faktör 1	6.258	39.113	39.113
Faktör 2	1.551	9.696	48.808

Ölçeğin faktör yapısında özdeğeri 1'den büyük olan⁵⁰ 2 temel faktörün bulunduğu görülmektedir. Öte yandan analiz sonucunda 16 madde ve 2 bileşenden oluşan boyutların ilkinin toplam varyansın %39.113'ünü, ikincisinin %9.696'sını açıkladığı, toplam varyansa ise %48.808 katkı sağladığı görülmektedir. Sosyal bilimlerde toplam varyans yüzdesinin en az %40 olması yeterli olarak görülmektedir.⁵¹ Bundan dolayı ölçeğin toplam varyans yüzdesinin kabul edilebilir olduğu söylenebilir.

⁴⁷ Cantürk Çapık, "Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmalarında Doğrulayıcı Faktör Analizinin Kullanımı", *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi* 17/3 (Ocak 2014), 203.

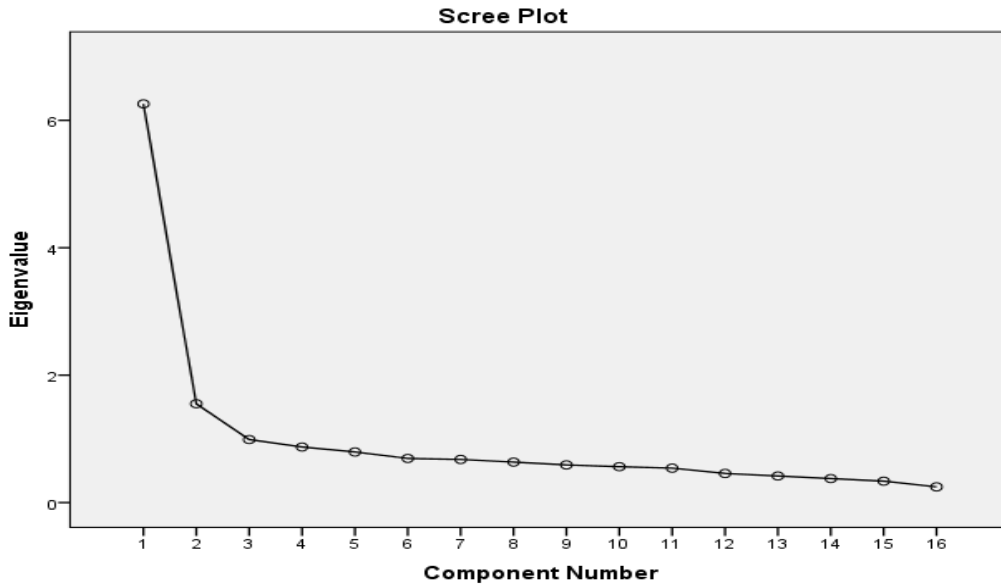
⁴⁸ Bayram, *Sosyal Bilimlerde SPSS ile Veri Analizi*, 206; Durmuş vd., *Sosyal Bilimlerde SPSS'le Veri Analizi*, 80.

⁴⁹ Tavşancıl, *Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi*, 51; Durmuş vd., *Sosyal Bilimlerde SPSS'le Veri Analizi*, 79.

⁵⁰ Büyüköztürk, "Faktör Analizi: Temel Kavramlar ve Ölçek Gelistirmede Kullanımı", 479.

⁵¹ Tavşancıl, *Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi*, 48.

Aşağıdaki şekilde ölçeğin faktör yapısı dağılım çizelgesi yer almaktadır.

Şekil 1. Faktör yapısı dağılım çizelgesi

Ölçeğin faktör yapısı dağılım çizelgesini gösteren Scree Plot incelenerek faktör sayısı tespit edilebilmektedir. Bunun için söz konusu grafikteki eğimin kaybolduğu noktaya bakılır.⁵² Yukarıdaki çizelgede 2. faktörden sonra eğimin kaybolmaya başladığı görülmektedir.

Aşağıdaki tabloda ölçeğin AFA sonuçları ve madde toplam korelasyonları görülmektedir.

Tablo 2. Ölçeğin faktör yapısı, faktör yükleri ve madde toplam korelasyonları

Madde No	Sporda Ahlâkî Tutum Benimseme	Sporda Öz Denetimli Olma	Madde Toplam Korelasyonu
M19	.736		.625
M23	.728		.703
M22	.715		.655
M16	.672		.566
M21	.651		.654
M15	.642		.623
M17	.598		.670
M20	.593		.563
M26	.508		.649
M14	.498		.589
M35		.770	.528
M27		.707	.562
M31		.669	.651
M36		.662	.649
M34		.638	.628
M24		.522	.636

⁵² Bayram, *Sosyal Bilimlerde SPSS ile Veri Analizi*, 201.

AFA tablosunda 16 madde ve 2 boyuttan oluşan ölçeğin faktör yüklerinin .498 ile .770 arasında, madde toplam korelasyonlarının .528 ile .703 arasında değiştiği görülmektedir. Bir maddenin ilişkili olduğu yapıyı açıklama gücünü gösteren faktör yükünün en az .30 olması gerekmektedir. Ancak araştırmacılar maddelerin ilgili olduğu alt faktörü açıklama gücünün daha yüksek olması için alt kesme noktası olarak .40 değerini temel alabilmektedir.⁵³ Zira faktör yükünün .45 ve üzerinde bulunması iyi bir ölçüdür. Ayrıca faktör yükleri arasında en az .10 fark bulunması binişiklik ölçütü olarak kabul edilmektedir.⁵⁴ Bunun yanı sıra ölçekte madde toplam korelasyonlarının .30 ve .90 arasında olması, maddelerin ölçülmek istenen özelliği ölçmede ayırt edici nitelikte olduğunu göstermektedir.⁵⁵ İşte geliştirilen ölçekten 23 madde çıkarılırken bu ölçütler dikkate alınmış, alt kesme noktası olarak .40 değeri esas alınmıştır. Tablo incelendiğinde bu ölçeğin AFA sonuçlarının belirtilen kriterlere uygun olduğu görülmektedir.

2. 1. 2. Doğrulayıcı Faktör Analizine Ait Bulguların Değerlendirilmesi

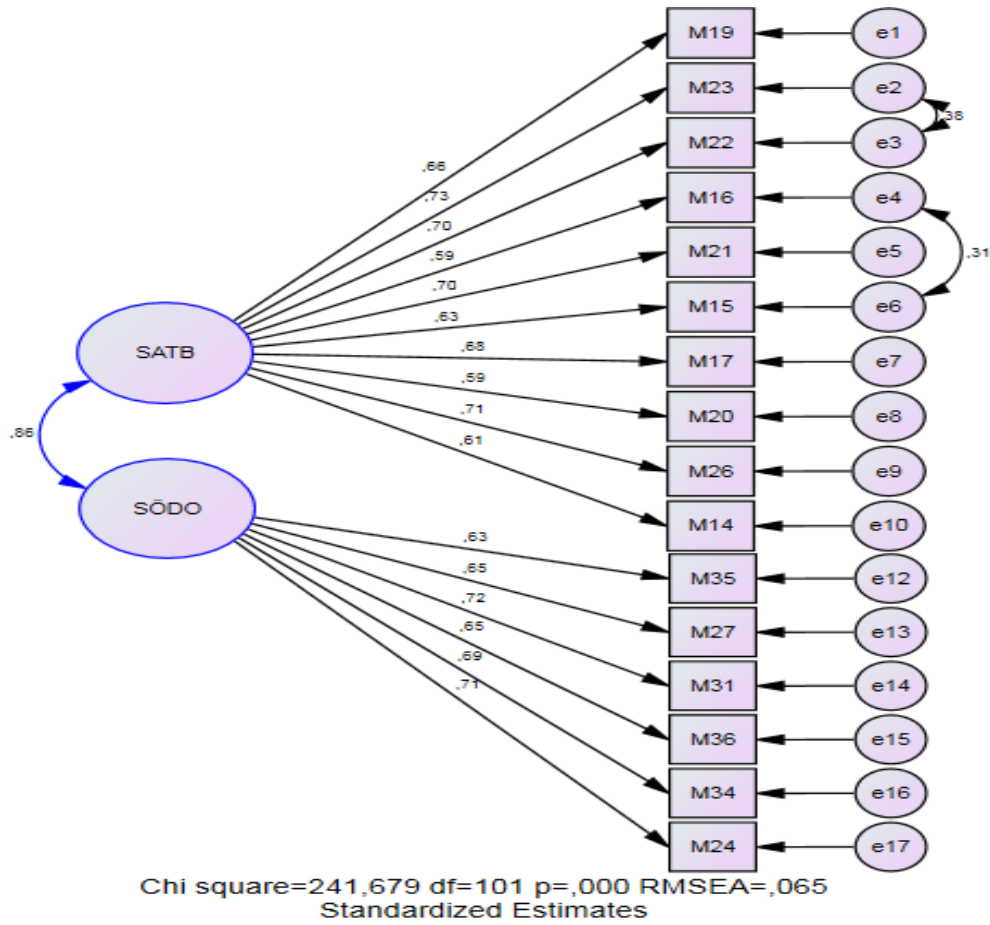
Çalışmada AFA ile tespit edilen iki faktörlü yapının ne derece uyum gösterdiğini saptamak için DFA yapılmıştır. Böylece geliştirilen ölçeğin geçerliğinin kanıtlanması amaçlanmıştır. Bu amaçla araştırmada uyum indeksi sonuçları, t değerleri (C.R.) ve faktör yükleri incelenmiştir. Analizle ilgili modifikasyon önerileri incelendiğinde 22. ile 23. ve 15. ile 16. maddeler arasında modifikasyon yapılmasının önerilmesi dolayısıyla bu maddeler arasında modifikasyon işlemi yapılarak analiz tekrar edilmiştir.

Aşağıdaki şekilde ölçeğin DFA sonuçları görülmektedir.

⁵³ Şencan, *Sosyal ve Davranışsal Ölçümlerde Güvenilirlik ve Geçerlilik*, 390.

⁵⁴ Bayram, *Sosyal Bilimlerde SPSS ile Veri Analizi*, 204-205; Tavşancıl, *Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi*, 50.

⁵⁵ Yadigar Polat, *Faktör Analizi Yöntemlerinin Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi ve Hayvancılık Denemesine Uygulanışı* (Adana: Çukurova Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 2012), 92.

Şekil 2. Ölçeğin DFA sonuçları

Ölçeğin faktörleri ve maddeleri arasındaki katsayılar incelendiğinde 16 madde ve 2 alt boyuttan oluşan bu ölçme aracındaki maddelere ait değerlerin .59 ile .73 arasında değiştiği, yani tümünün .30'dan yüksek olduğu görülmektedir. Bu durum gözlenen bütün faktör madde ilişkilerinin anlamlı olduğunu ortaya koymaktadır.⁵⁶

Aşağıdaysa Karin Schermelleh Engel ve arkadaşları tarafından kabul edilen uyum iyiliği ölçütleri,⁵⁷ geliştirilen ölçeğin uyum iyiliği sonuçları ve bunlara ait yorumlar bulunmaktadır.

⁵⁶ Bk. Semiyha Dolaşır Tuncel - Şener Büyükoztürk, "Antrenörlerin Mesleki Etik İlkeleri Nelerdir? Nasıl Ölçülür? Ölçek Geliştirme: Ölçeğin Geçerlik ve Güvenirliği", *Spor metre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi* 7/4 (Ekim 2009), 163.

⁵⁷ Karin Schermelleh Engel vd., "Evaluating the Fit of Structural Equation Models: Tests of Significance and Descriptive Goodness of Fit Measures", *Methods of Psychological Research Online* 8/2 (Mayıs 2003), 52.

Tablo 3. Uyum iyiliği ölçütleri ve DFA'dan elde edilen uyum indeksi sonuçları

	Mükemmel Uyum Ölçütü	Kabul Edilebilir Uyum Ölçütü	Araştırma Bulgusu	Sonuç
X ² /df	0-2	2-3	2.393	Kabul edilebilir uyum
RMSEA	≤.05	≤.08	.065	Kabul edilebilir uyum
RMR	≤.05	≤.08	.028	Mükemmel uyum
SRMR	≤.05	≤.08	.047	Mükemmel uyum
CFI	≥.95	≥.90	.940	Kabul edilebilir uyum
TLI	≥.95	≥.90	.928	Kabul edilebilir uyum
IFI	≥.95	≥.90	.940	Kabul edilebilir uyum
NFI	≥.95	≥.90	.901	Kabul edilebilir uyum
GFI	≥.90	≥.85	.915	Mükemmel uyum
AGFI	≥.90	≥.85	.886	Kabul edilebilir uyum

DFA'dan elde edilen uyum indeksi sonuçları ve uyum iyiliği ölçütleri incelendiğinde modelin uyum indeksi sonuçlarının kabul edilebilir seviyede olduğu anlaşılmaktadır. C.R. değerlerininse 9.659 ile 11.627 arasında değiştiği görülmüştür. Bu değer 1.96'nın üzerinde olması modelin 0.05, 2.56'nın üzerinde olması 0.01 düzeyinde anlamlı olduğunu göstermektedir.⁵⁸ Bu sonuçlar tüm parametrelerin istatistiksel olarak anlamlı olması dolayısıyla modelin teoriyle uyumunu kanıtlamaktadır.

Aşağıdaki tabloda ise geliştirilen ölçeğin alt boyutları arasındaki ilişkiyi gösteren korelasyon değerleri görülmektedir.

Tablo 4. Ölçeğin Alt Boyutları Arasındaki İlişkiyi Gösteren Korelasyon

	1	2
1. Sporda Ahlâkî Tutum Benimseme	1	
2. Sporda Öz Denetimli Olma	.678**	1

**p<0.01

Alt ölçekler arasındaki korelasyon kat sayısının .90 ve üzerinde olması durumunda çoklu bağlantı probleminin ortaya çıktığı bilinmektedir. Tablo 4 incelendiğinde geliştirilen ölçeğin alt boyutları arasında çoklu bağlantı probleminin olmadığı anlaşılmaktadır. Ayrıca tabloda ölçeğin alt boyutları arasında anlamlı bir ilişki bulunduğu görülmektedir.

⁵⁸ Bayram, *Yapısal Eşitlik Modellemesine Giriş Amos Uygulamaları*, 113.

2. 2. Güvenirlige Ait Bulguların Değerlendirilmesi

Güvenirlilik, bir ölçme aracının ölçmek istediği özelliği duyarlı, kararlı ve tutarlı bir şekilde ölçebilmesine, yani hatalardan arınık olmasına denir.⁵⁹ Bir ölçme aracının güvenirliliğini tespit etmenin farklı yolları bulunmaktadır. Ancak Likert tipi ölçeklerde güvenirliliği saptamak için en çok başvurulan yöntem Cronbach Alfa katsayısının incelenmesidir.⁶⁰ İki yarı güvenirliliği de ölçeğin güvenirliliğini belirlemek için kullanılan alternatif bir yöntemdir. Aşağıdaki tabloda ölçeğin güvenirliliğine ilişkin bulgular bulunmaktadır.

Tablo 5. Ölçeğin alt boyutları ve güvenirlilik bulguları

Alt boyutlar	Cronbach Alfa	İki Yarı Güvenirliliği
Sporda Ahlâkî Tutum Benimseme	.86	.86
Sporda Öz Denetimli Olma	.79	.77
Toplam	.88	.77

Bir ölçeğin güvenirliliği 0-0.40 arasındaysa ölçek güvenilir değildir. Bu değer 0.40 ile 0.60 arasındaysa güvenirlilik düşüktür. Buna karşın söz konusu değer 0.60'la 0.80 arasındaysa ölçek oldukça güvenilir, 0.80'le 1.00 arasındaysa yüksek derecede güvenilir olarak kabul edilmektedir.⁶¹ Bu kriterler bağlamında ölçeğin analiz sonuçlarına bakıldığında güvenilir bir ölçme aracının geliştirildiği söylenebilir.

2. 3. Geliştirilen Ölçeğin Puan Dağılımı

Eğitimde Kültürel Spor Ahlakı Bilinci Kazanma Amacına Erişim Düzeyi Ölçeği beşli Likert tipinde "Bana hiç uygun değil" (1), "Bana uygun değil" (2), "Bana kısmen uygun" (3), "Bana uygun" (4), "Bana tamamen uygun" (5) şeklinde puanlanmak üzere düzenlenmiştir. 16 madde ve 2 boyuttan oluşan ölçekten alınabilecek en yüksek puan 80'tir. Ölçeğin 10 maddeden oluşan birinci boyutundan alınabilecek en yüksek puan 50, 6 maddeden oluşan diğer boyutundan alınabilecek en yüksek puan 30'dur. Ölçekte ters madde bulunmamaktadır. Ölçekten alınan puan yükseldikçe katılımcıların eğitimde kültürel spor ahlakı bilinci kazanma amacına erişim düzeylerinin yükseldiği yorumu yapılabilir.

SONUÇ

İnsan, değer yargıları olan bir varlıktır. Bu nedenle insanların bir araya gelerek etkileşimde bulunması sonucunda oluşan toplumlarında benimsediği birtakım değerler bulunmaktadır. Toplumların uzun yıllar boyunca yaşanan tecrübeler neticesinde teşekkül eden kültürlerinde bu değer yargılar tezahür etmektedir.

⁵⁹ Kazım Özdamar, *Paket Programlar ile İstatistiksel Veri Analizi 1* (Eskişehir: Kaan Kitabevi, 1999), 512; Karasar, *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar İlkeler Teknikler*, 191; Tekin, *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme*, 39.

⁶⁰ Robert M. Thorndike vd., *Measurement and Evaluation in Psychology and Education* (New York: Macmillan Publishing Company, 1991), 318.

⁶¹ Özdamar, *Paket Programlar ile İstatistiksel Veri Analizi 1*, 522.

Nitekim bir toplumun benimsediği kültürel unsurların maddî ve manevî yönleriyle o toplumu diğerlerinden ayıran öz değerleri olduğu söylenebilir.

Kültürel değerlerin yozlaşması toplumların varlığını tehdit edebilen ciddi bir tehlikedir. Kültürün var olduğu her alanda bu değerlerin korunması önemli bir gerekliliktir. Her toplumun bir spor kültürü bulunmaktadır. Bu nedenle kültürel değerlerin spor alanında yeni nesil tarafından ne düzeyde benimsendiğini tespit etmek gerekmektedir. Nitekim bu tespitin kültürlendirme amacı bulunan eğitim alanında yapılacak olan güncellemelere yön verebilecek boyutta öneme sahip olduğu ifade edilebilir. Bu öneme binaen bu çalışmada eğitimde kültürel spor ahlakı bilinci kazanma amacına erişim düzeyini ölçen bir ölçme aracının geliştirilmesi amaçlanmıştır.

Çalışmada ölçek geliştirme süreci bir ölçme uzmanının rehberliğinde ve titiz bir şekilde takip edilmiştir. Çalışma sonucunda beşli Likert tipi şeklinde geliştirilen *Eğitimde Kültürel Spor Ahlakı Bilinci Kazanma Amacına Erişim Düzeyi Ölçeği* 16 madde ve *Sporda Ahlâkî Tutum Benimseme, Sporda Öz Denetimli Olma* olmak üzere 2 alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçeğin madde sayısının ideal olduğu söylenebilir. Ölçekte ters madde yer almamaktadır. Ayrıca ölçeğin açıkladığı toplam varyans %48.808'dir. Analiz sürecinde yapılan AFA, DFA ve güvenirlik bulguları incelendiğinde tüm parametrelerin istatistiksel olarak kabul edilebilir sınırlar içerisinde bulunması dolayısıyla ölçeğin geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu söylenebilir.

Çalışma sonucunda 2 boyutu bulunan ölçeğin birinci alt boyutu olan *Sporda Ahlâkî Tutum Benimseme* boyutunda 10, ikinci alt boyutu olan *Sporda Öz Denetimli Olma* boyutuysa 6 maddeli bir yapı oluşmuştur. Söz konusu maddeler incelendiğinde her birinin hem buldukları alt boyutla hem de ölçeğin bütünüyle uyumlu oldukları görülmektedir. Söz konusu maddeler örgün öğretimde ortaokul ve lise düzeyinde okutulan ilgili derslerin öğretim programlarından yararlanılarak hazırlanmış, böylece Türk milli eğitiminin amaçlarına uygun olarak belirlenmiştir. Ayrıca ölçekte yer alan maddeler Türk toplumunun uzun yıllar boyu süregelen tecrübeleri neticesinde teşekkül eden kültürel değerlerini yansıtmaktadır. Bu yönleriyle geliştirilen ölçeğin alan yazında genellikle Türk kültürüne uyarlanarak hazırlandığı görülen spor ahlakıyla ilgili diğer ölçeklerden ayrıldığı düşünülmektedir.

Ölçek ortaokul ve lise düzeyinde örgün ve yaygın öğretimde öğrenci ya da kursiyerlerin kültürel spor ahlakı bilinci kazanma amacına erişim düzeylerini betimsel olarak tespit etmek amacıyla kullanılabilir. Bundan sonra yapılacak çalışmalarda özellikle Beden Eğitimi ve Spor dersi ya da din ve ahlakla ilgili ders öğretmenleri üzerinde konuyla ilgili olarak nicel araştırmalar yapılabilmesi için öğretmenlerin eğitimde kültürel spor ahlakı bilinci kazandırma yeterliklerini ölçen bir ölçme aracının geliştirilmesinin literatüre önemli bir katkı sağlayacağı ifade edilebilir.

KAYNAKÇA

- Akandere, Mehibe vd. "Orta Öğretim Kurumlarında Spora Katılımın Çocuğun Ahlaki Gelişimine Etkisi". *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi* 3/1 (2009), 59-68.
- Bayram, Metin vd. "İslam'da Sporun Önemi ve Ahlakı". *Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 5/1 (2019), 207-224.
- Bayram, Nuran. *Sosyal Bilimlerde SPSS ile Veri Analizi*. Bursa: Ezgi Kitabevi, 6. Basım. 2017.
- Bayram, Nuran. *Yapısal Eşitlik Modellemesine Giriş Amos Uygulamaları*. Bursa: Ezgi Kitabevi, 3. Basım. 2016.
- Bilgin, Beyza. "Din Eğitiminin Genel Eğitimdeki Yeri". *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 24/1 (1981), 469-483.
- Bryman, Alan - Cramer, Duncan. *Quantitative Data Analysis with SPSS Release 10 for Windows: a Guide for Social Scientists*. Philadelphia: Routledge, 2001.
- Bulut, Ramazan. "Okulda Din Öğretiminin Toplumsal Temeli ve İşlevleri". *Sosyal Bilimler Dergisi* 7/1 (2011), 20-37. <https://doi.org/10.12780/UUSB80>
- Büyüköztürk, Şener. "Faktör Analizi: Temel Kavramlar ve Ölçek Gelistirmede Kullanımı". *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi* 32 (Güz 2002), 470-483.
- Büyüköztürk, Şener. *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı: İstatistik, Araştırma Deseni, SPSS Uygulamaları ve Yorum*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 2002.
- Creswell, John W. *Araştırma Deseni: Nitel, Nicel ve Karma Yöntem Yaklaşımları*. çev. ed. Selçuk Beşir Demir. Ankara: Eğiten Kitap Yayınları, 3. Baskı. 2017.
- Creswell, John W. vd. "Designing a Mixed Methods Study in Primary Care". *The Annals of Family Medicine* 2/1 (2004), 7-12.
- Çapık, Cantürk. "Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmalarında Doğrulamalı Faktör Analizinin Kullanımı". *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi* 17/3 (Ocak 2014), 196-205.
- Dolaşır Tuncel, Semiyha & Büyüköztürk, Şener. "Antrenörlerin Mesleki Etik İlkeleri Nelerdir? Nasıl Ölçülür? Ölçek Geliştirme: Ölçeğin Geçerlik ve Güvenirliği". *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi* 7/4 (Ekim 2009), 159-168. https://doi.org/10.1501/Sporm_0000000166
- Durmuş, Beril vd. *Sosyal Bilimlerde SPSS'le Veri Analizi*. İstanbul: Beta Basım Yayım, 6. Baskı. 2016.
- Giddens, Anthony. *Modernliğin Sonuçları*. çev. Ersin Kuşdil. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 1998.
- Giddens, Anthony. *Sosyoloji*. çev. Cemal Güzel. Ankara: Ayraç Yayınevi, 2000.
- Günay, Ünver. "XV. Yüzyıl Osmanlı Toplumunda Sosyo-Kültürel Yapı, Din ve Değişme". *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 14 (2003), 21-48.
- Gürbüz, Sait & Şahin, Faruk. *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları, 3. Basım., 2016.

- Kültürüne Uyarlanması: Bir Türk Örneğinde Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması". *Eğitim ve Bilim* 39/176 (2014), 405-412.
- Güvenç, Bozkurt. *İnsan ve Kültür*. İstanbul: Remzi Kitabevi, 1984.
- Henson, Robin K. & Roberts, Kyle. "Use of Exploratory Factor Analysis in Published Research Common Errors and Some Comment on Improved Practice". *Educational and Psychological Measurement - EDUC PSYCHOL MEAS* 66/3 (2006), 393-416. <https://doi.org/10.1177/0013164405282485>
- Hergüner, Gülten vd. "Sporcu-Öğrenci Değer Ölçeğinin Türkçe Uyarlama Çalışması". *Uluslararası Hakemli Akademik Spor Sağlık ve Tıp Bilimleri Dergisi* 28 (2018), 1-21. <https://doi.org/10.17363/SSTB.2018.28.2>
- Karagöz, Yalçın. *SPSS ve Amos Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri ve Yayın Etiği*. Ankara: Nobel Yayınları, 2017.
- Karasar, Niyazi. *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar İlkeler Teknikler*. Ankara: Nobel Yayınları, 32. Basım. 2017.
- Kılıç, Selim. "Örnekleme Yöntemleri". *Journal of Mood Disorders* 3/1 (2013), 44-46. <https://doi.org/10.5455/jmood.20130325011730>
- Korlaelçi, Murtaza. "Milli Kültürde Dinin Rolü". *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 39/2 (1999). 217-225.
- MEB. *Beden Eğitimi ve Spor Dersi Öğretim Programı (Ortaokul 5, 6, 7 Ve 8. Sınıflar)*. Ankara: MEB Yayınları, 2018.
- MEB. *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı (İlkokul 4 ve Ortaokul 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar)*. Ankara: MEB Yayınları, 2018.
- METK, Milli Eğitim Temel Kanunu. *Resmî Gazete* 14574 (2 Haziran 1973). Erişim 3 Şubat 2021. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.1739.pdf>
- Neuman, William Lawrence. *Toplumsal Araştırma Yöntemleri 1*. çev. Sedef Özge. Ankara: Yayın Odası Yayıncılık, 2016.
- Oğuz, Esin Sultan. "Toplum Bilimlerinde Kültür Kavramı". *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* 28/2 (Aralık 2011), 123-139.
- Okumuşlar, Muhiddin & Bilecik, Sümeyra. "Kültürel Din Pedagojisi". *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi* 23/3 (15 Aralık 2019), 1279-1292. <https://doi.org/10.18505/cuid.589992>
- Özdamar, Kazım. *Paket Programlar ile İstatistiksel Veri Analizi 1*. Eskişehir: Kaan Kitabevi, 2. Basım., 1999.
- Polat, Yadigar. *Faktör Analizi Yöntemlerinin Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi ve Hayvancılık Denemesine Uygulanışı*. Adana: Çukurova Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 2012.
- Schermelleh Engel, Karin vd. "Evaluating the Fit of Structural Equation Models: Tests of Significance and Descriptive Goodness of Fit Measures". *Methods of Psychological Research Online* 8/2 (Mayıs 2003), 23-74.

- Selçuk, Mualla. "Teorik ve Pratik Açmazlarıyla Kültürel Miras Öğretimini Sorgulayan Bir Deneme". *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 39/2 (1999), 255-264. https://doi.org/10.1501/Ilhfak_0000001341
- Smith, Philip. *Cultural Theory: An Introduction*. New York: Harper&Brothers, 2001.
- Şeker, İbrahim & Uslu, Tuna. "Spor Yapan ve Spor Yapmayan Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Beceri, Saldırganlık ve Spor Ahlakı Düzeylerinin İncelenmesi: Harran Üniversitesi Örneği". *Spor Eğitim Dergisi* 4/2 (Ağustos 2020), 172-189.
- Şencan, Hüner. *Sosyal ve Davranışsal Ölçümlerde Güvenilirlik ve Geçerlilik*. Ankara: Seçkin Yayınları, 2005.
- Tanrıverdi, Hasan. "Spor Ahlakı ve Şiddet". *The Journal of Academic Social Science Studies. Publication of Association Esprit, Soci  t   et Rencontre Strasbourg/France* 5/8 (2012), 1071-1093.
- Tavşancıl, Ezel. *Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi*. Ankara: Nobel Yayınları, 5. Basım., 2014.
- Taylor, Edward B. *The Origins of Culture and Religion in Primitive Culture*. New York: Harper&Brothers, 1958.
- Tekin, Halil. *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme*. Ankara: Mars Matbaası, 1977.
- Temel, Ahmet vd. "Fair Play Davranışlarını Sergileme Sıklığı Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenilirlik Çalışması". *Kilis 7 Aralık Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi* 4/2 (2020), 74-85.
- Tezcan, Mahmut. *Kültürel Antropoloji*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1997.
- Thorndike, Robert M. vd. *Measurement and Evaluation in Psychology and Education*. New York: Macmillan Publishing Company, 5th Edition., 1991.
- Turan, İbrahim vd. "Eğitim Araştırmalarında Likert Ölçeği ve Likert Tipi Soruların Kullanımı ve Analizi". *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 30 (Ocak 2015), 186-203.
- Türkmen, Mutlu vd. "İslami İlimler Fakültesi Öğrencilerinin Spora Yönelik Tutumlarının İncelenmesi (Bartın Üniversitesi Örneği)". *Uluslararası Güncel Eğitim Araştırmaları Dergisi* 2/1 (2016), 48-59.
- Uyguncan, Sanem Bengü. "Kültürleme Kavramı ve Televizyon". *Kurgu Dergisi* 21 (2005), 205-213.
- Uygur, Özlem - Doğan, Süleyman. "Ahlaki Çöküşe Bir Çözüm Önerisi Olarak Türk İslam Ahlakı". 19. *Uluslararası Din Görevlileri Sempozyumu Bildirileri*. ed. Mustafa Sürün. 195-202. İstanbul: YECVA, 2019.
- Uzunaslan, Şerif - Çifci, Elif Gökçearslan. "Sosyal Hizmet Uygulamalarında Kültürel Yetkinliği Geliştirmenin Önemi". *Toplum ve Sosyal Hizmet* 30/1 (23 Ocak 2019), 213-230. <https://doi.org/10.33417/tsh.516917>
- Ültanır, Gülcan. "Eğitim ve Kültür İlişkisi-Eğitimde Kültürün Hangi Boyutlarının Genç Kuşaklara Aktarılacağı Kaygısı". *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi* 23/3 (2003), 291-309.

Yeşil, Salih. "Kültürel Farklılıkların Yönetimi ve Alternatif Bir Strateji: Kültürel Zeka". *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi* 16 (Haziran 2009), 100-131.

Ek-1: Eğitimde kültürel spor ahlakı bilinci kazanma amacına erişim düzeyi ölçeği

Madde No	Spor ahlakına yönelik tutum ve davranışlar.					
		Bana hiç uygun değil	Bana uygun değil	Bana kısmen uygun	Bana uygun	Bana tamamen uygun
Sporda Ahlâkî Tutum Benimseme						
19	Fiziksel etkinliklerde bulunurken kültürümün mahremiyet sınırları çerçevesinde giyinirim.	1	2	3	4	5
23	Fiziksel etkinlik esnasında sakatlanan rakibime yardım ederim.	1	2	3	4	5
22	Fiziksel etkinlikler esnasında düşen arkadaşımı yerden kaldırıyorum.	1	2	3	4	5
16	Takım arkadaşlarımla adil oynamaları için çalışırım.	1	2	3	4	5
21	Fiziksel etkinliklerde vicdanen rahatsız olduğum için kuralları çiğnemem.	1	2	3	4	5
15	Takım arkadaşlarımla ahlâkî hatalarını düzeltmeye çalışırım.	1	2	3	4	5
17	Fiziksel etkinliklerde galip gelmek amacıyla ahlaksız söz ve davranışlarda bulunmam.	1	2	3	4	5
20	Fiziksel etkinlikler yaparken bedenime zarar vermemeye özen gösteririm.	1	2	3	4	5
26	Fiziksel etkinlikler esnasında örnek davranışlar sergilemeye özen gösteririm.	1	2	3	4	5
14	Kararların lehime çıkması için hakeme baskı yapmam.	1	2	3	4	5
Sporda Öz Denetimli Olma						
35	Fiziksel etkinliklerde daha başarılı olan arkadaşlarımla kıskanmam.	1	2	3	4	5
27	Fiziksel etkinliklerde takım arkadaşlarımla hata yaptığında öfkelenmem.	1	2	3	4	5
31	Başarısız olduğumda sabrederek çalışmaya devam ederim.	1	2	3	4	5
36	Fiziksel etkinlikler esnasında nezaketimden taviz vermem.	1	2	3	4	5
34	Oyunu kaybettiğimde rakibimi tebrik ederim.	1	2	3	4	5
24	Fiziksel etkinlikler esnasında lehime verilen yanlış kararı dürüst davranarak düzeltirim.	1	2	3	4	5